

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 22 december 2017

Mål nr

B 1776-17

PARTER

Klagande

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

Målsägande

AA

Särskild företrädare: Jur.kand. SH

Motpart

RA

Ombud och offentlig försvarare: Advokat CM-S

SAKEN

Misshandel

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2017-03-13 i mål B 8394-16

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom bara på så sätt att antalet dagsböter bestäms till 100.

CM-S ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av RA i Högsta domstolen med 10 240 kr. Av beloppet avser 5 500 kr arbete, 2 692 kr utlägg och 2 048 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

SH ska få ersättning av allmänna medel för biträdet åt AA i Högsta domstolen med 7 488 kr. Av beloppet avser 5 990 kr arbete och 1 498 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att RA ska dömas för misshandel av normalgraden till villkorlig dom med föreskrift om samhällstjänst.

AA, som har biträtt åtalet även i Högsta domstolen, har anslutit sig till riksåklagarens yrkande.

RA har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund och frågan i Högsta domstolen

1. Det är utrett att RA tilldelat sin då åttaåriga dotter ett slag över benen med ett skärp och att slaget orsakat kortvarig och lindrig smärta. Slaget utdelades som en reaktion på att flickan bråkade med sin lillebror. Tingsrätten rubricerade gärningen som misshandel av normalgraden och bestämde påföljden till villkorlig dom i förening med dagsböter, medan hovrätten – med

hänvisning till rättsfallet NJA 2003 s. 537 – har bedömt gärningen som ett ringa brott och bestämt påföljden till 60 dagsböter.

2. Frågan i Högsta domstolen är i första hand om gärningen ska bedömas som misshandel av normalgraden eller som ett ringa brott.

Rättslig reglering

3. I 6 kap. 1 § föräldrabalken föreskrivs att barn inte får utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Förbudet har ansetts innebära att aga av barn är brottsligt, om motsvarande handling mot en annan person är straffbar som misshandel (jfr prop. 1978/79:67 s. 31 f.).

4. Enligt 3 kap. 5 § brottsbalken döms den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, för misshandel till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

5. I 29 kap. 2 och 3 §§ brottsbalken anges omständigheter som ska särskilt beaktas i försvårande respektive förmildrande riktning vid bedömningen av ett brotts straffvärde.

Misshandel av normalgraden eller ringa brott

6. Det ringa misshandelsbrottet utgör en i förhållande till misshandel av normalgraden särskild brottstyp. En utgångspunkt för bedömningen om en misshandel är ringa eller av normalgraden är den skada eller smärta som misshandeln har lett till.

7. I den juridiska litteraturen har det anförts att bara misshandel som är av tämligen bagatellartat slag ska hänföras till den ringa graden. Som ett typfall har nämnts ett slag i ansiktet med öppen hand (örfil) som orsakar smärta och

rodnad (jfr Jareborg m.fl., Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, 2 uppl., s. 30). I rättsfallet NJA 2003 s. 537 ansåg Högsta domstolen att misshandeln av ett barn var ringa och fäste vikt vid effekten av slagen som ”endast orsakat smärta och skada av helt lindrig art”.

8. Frågan om brottets svårhetsgrad hänger också samman med straffvärdebedömningen. Det gäller särskilt när, som i detta fall, lagtexten inte anger några kriterier för gränsdragningen mellan olika grader av ett brott. (Se t.ex. ”Bussen i Östberga”, NJA 2017 s. 531 p. 10.) Det är sålunda inte uteslutet att redan vid gradindelningen väga in faktorer som annars främst påverkar straffvärdet och som saknar direkt anknytning till de grundläggande rekvisiten för brottet (jfr NJA 1996 s. 782, NJA 2000 s. 612 och NJA 2011 s. 89 p. 13).

9. Rättstillämpningen bör därför vid gradindelningen kunna ta intryck också av föreskrifterna i 29 kap. 2 § brottsbalken om vad som utgör försvårande omständigheter. I punkten 8 av paragrafen anges som försvårande att brottet har varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person. Bestämmelsen, som inte var tillämplig i 2003 års avgörande, är ett lagfäst uttryck för att synen på misshandel av barn har skärpts under senare år, något som kan vägas in redan vid gradindelningen.

10. Ytterst blir det omständigheterna i det enskilda fallet som kommer att fälla avgörandet. Som misshandelsbestämmelsen i 3 kap. 5 § brottsbalken är utformad kommer bedömningen i första hand att utgå från den skada och smärta som barnet har orsakats. Därutöver måste det kunna få betydelse t.ex. att barnet är litet eller att en vårdnadshavare har använt sig av ett föremål som är ägnat att öka risken för skada eller smärta. Det ska dock alltid göras en nyanserad bedömning. Att ett föremål har använts är i och för sig ägnat att göra handlingen mer allvarlig, men kan likväl inte fälla avgörandet om skadan eller smärtan trots detta är av helt lindrig art. Vid bedömningen måste det kunna vägas in också om misshandeln är följden av en uppfostringsmetod som

tillämpas mot barnet med de risker för barnets hälsa och utveckling som en metod med fysisk bestraffning för med sig.

Bedömningen i detta fall

11. Misshandeln har bestått av ett enstaka slag som gett upphov till smärta av kortvarig och lindrig art. Det måste visserligen vägas in att misshandeln har riktat sig mot ett litet barn i det gemensamma hemmet. Det är också försvårande att slaget har utdelats med ett skärp. Utredningen ger emellertid inte något besked om skärpets beskaffenhet och om dess användande innebar några risker för att slaget skulle få andra effekter än det fick. Utredningen ger inte heller stöd för att slaget utgjort ett led i en uppfostringsmetod som skulle kunna ge barnet mer långsiktiga skador. Sammantaget är omständigheterna sådana att misshandeln ska bedömas som ett ringa brott.

12. Straffet ska bestämmas till dagsböter. Antalet dagsböter ska dock sättas betydligt högre än vad hovrätten har gjort. RA ska därför dömas för misshandel, ringa brott, till 100 dagsböter på 50 kr.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Ann-Christine Lindeblad (referent), Kerstin Calissendorff, Sten Andersson och Mari Heidenborg
Föredragande justitiesekreterare: Johanna Helevirta